

ISSN 0535 - 8418

SERİ SERIES SERIE SÉRIE	A	CİLT VOLUME BAND TOME	46	SAYI NUMBER HEFT FASCICULE	2	1996
----------------------------------	---	--------------------------------	----	-------------------------------------	---	------

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
D E R G İ S İ

REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL
ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL
REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

TÜRK ORMAN REJİMİNE ELEŞTİRİSEL BİR YAKLAŞIM

Doç. Dr. Sedat AYANOĞLU¹⁾

Kısa Özet

Bu çalışmada Türk Orman Rejimi kısaca tanıtıldıktan sonra, bu rejimin aksayan yönlerine işaret edilmiş ve diğer ülke düzenlemelerinden esinlenerek bazı önerilerde bulunulmuştur.

Ayrıca, son yıllarda bu rejime yöneltilen yoğun eleştiriler de değerlendirilmeye çalışılmıştır.

1. GİRİŞ

Ormanlar çeşitli fayda ve fonksiyonları nedeniyle toplum açısından son derece önemli yenilenebilir doğal kaynaklardır. Bu nedenle pek çok ülke ormanları kamu malı kabul eder ve koruyucu özel bir hukuki rejime tabi tutar. Türk Hukuku da ormanları benzer bir rejime tabi tutmaktadır. Hatta bununla yetinmeyerek Anayasa'ya özel kurallar koymuş, ormanlar hakkında yasama ve yürütme organlarının yetkilerini dahi kısıtlamıştır.

Türk orman rejimini incelemeye geçmeden önce "orman" ve "orman rejimi" kavramları hakkında kısa bir hatırlatma yapmakta fayda vardır.

Biyolojik açıdan orman; geniş alanlarda kendine özgü bir iklim yaratabilen, belli yükseklik, yapı ve sıklıktaki ağaçların, ağaçcık, çalı ve otsu bitkiler, yosun, eğrelti ve mantarlar, toprağın altında ve üstünde yaşayan mikroorganizmalar ve çeşitli böcek ve hayvanlarla orman toprağının birlikte oluşturduğu bir yaşam birliği (Biosönöze) olarak tanımlanır (AYTUĞ 1976). Ancak, hukuki açıdan ormanı tanımlamak oldukça güçtür (İLK MEN 1958). Hukuksal açıdan ağaç ihtiva eden her yere orman denemeyeceği gibi, ağaç ihtiva etmeyen bazı alanların da orman kapsamına sokulması gerekmektedir. Ormanın tanımlanmasındaki bu güçlük, bazı ülkeleri (Fransa gibi) "orman rejimi"ni belirleyerek bazı alanları bu rejime tabi kılma yoluna sevk etmiştir. Bazı ülkeler ise (Avusturya gibi) ormanın fonksiyonlarından hareketle, bu fonksiyonlardan en az birini yerine getiren alanların, orman sayılması şeklinde bir düzenlemeye gitmişlerdir.

Hukuksal açıdan orman bileşik eşya olarak nitelendirilir (AKİPEK 1973). Asli unsur, arazidir. Ağaç ve ağaçcık toplulukları bütünleyici parça (mütemmim cüz) durumundadır. Hukuki açı-

1) İ.Ü. Orman Fakültesi Ormancılık Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

dan teferruat olarak nitelendirilebilecek kısa ömürlü otsu bitkiler, ölü örtü ve fauna da bu tanıma ilave edilirse biyolojik tanıma oldukça yaklaşmış olur. Ceza Hukuku bakımından yapılan orman tanımının flora ve fauna yanında ölü örtüyü de kapsayacak biçimde yapıldığı görülmektedir (MANTEL 1964).

Orman tanımı hangi şekilde yapılırsa yapılsın bu tanıma uyan alanların yönetim biçimini belirleyen bir "orman rejimi" her zaman mevcuttur (İSTANBULLU 1979; İNAL 1970).

Orman rejimi "idare ajanları tarafından idare edilen bazı ormanlara uygulanan kısıtlayıcı kurallar bütünü" olarak tanımlanır (GUYOT 1968).

Bu kurallar kendisine tabi kılınan taşınmazlar üzerinde gerçek bir vesayet kudreti olan orman mülkiyetini en etkin biçimde korumaya yönelmiştir.

Ağaç ihtiva eden bazı taşınmazlara orman kanunları marifetiyle izale edilen kamusal karakterli bu kavram, bu rejimin dışında kalan taşınmazlara uygulanan kurallara istisna teşkil eden zorunlu bir statüdür. Orman rejimi genel sınıflandırma statü doğurucu bir kural (acte-regle) olarak analiz edilir.

Orman rejiminin kamusal karakteri iki sonuç doğurmaktadır. Uygulandığı ormanlar için zorunludur ve bu rejime aykırı anlaşmalar mutlak butlanla mahlûdür. Bu rejim aynı zamanda bölünemez. Kısmi uygulama olanağı yoktur. Orman sahipleri ile idare arasında bir anlaşma yoktur. Sadece yasal orman statüsünün devreye sokulması sözkonusudur.

Bu kavram kamusal karakteri nedeniyle kanunun öngördüğü sınırların dışına taşımaz. Bu nedenle, orman kanunlarında orman rejimine tabi kılınan araziler sınırlı biçimde belirtilir.

Türk orman rejimi de aynı esaslara dayalıdır. Genel eğilime uygun olarak ormanlar kamu malı kabul edilmiştir ve kamu malları arasında da çok daha özel bir koruyucu rejime tabi kılınmışlardır. Ancak, bu rejimin aksayan yönleri de mevcuttur. Bu nedenle, idare ile vatandaşlar arasında yoğun uyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, politik nedenlerle bu rejim Anayasa'ya uygun olmayan yasal düzenlemeler veya idari uygulamalarla zayıflatılmaya çalışılmaktadır. Bu tutum genellikle orman idaresinin işlevlerini sekteye uğrattığı gibi Anayasal güvence altında bulunan ormanlarımızın yağmalanması sonucu da doğurmaktadır.

Aşağıda; Türk Hukukunda orman tanımı, orman rejimi ve bu rejimin aksayan yönleri belirtildikten sonra istihdam ve örgütlenme açısından görülen aksaklıklara değinilmiştir. Ayrıca, sisteme yöneltilen eleştiriler de cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

2. TÜRK HUKUKUNDA ORMAN TANIMI

2.1 Orman Sayılan Yerler

Yürürlükteki orman tanımına göre tabii olarak yetişen ve emekle yetiştirilen ağaç ve ağaçcık toplulukları yerleri ile birlikte orman sayılır. Bu tanım pek çok bakımdan açıklamaya ihtiyaç gösterir. Tanımda yer alan "ağaç", "ağaçcık", "topluluk" ve "yerleri" kavramlarından ne anlaşılması gerektiği orman kadastro yönetmeliklerinde açıklanmıştır. Halen yürürlükte bulunan Yönetmeliğin 20. maddesine göre;

a) Ağaç; en az 8 m. ve daha yukarı boy yapabilen kökü gövdesi, tepesi olan, odunsu bitkilere, yaşı, çapı ne olursa olsun ağaç denir.

b) Ağaçcık; yarı dallarının çoğalması ve fazlaca gelişmesi neticesinde tepesi yayvanlaşan, genel olarak genişliğine bir büyüme şekli gösteren, boyu 8 metreyi bulmayan, uzun ömürlü odunsu bitkilere çapı ne olursa olsun ağaçcık denir.

c) Topluluk; ağaç ve ağaçcıkların veya her ikisinin birlikte buldukları saha üzerinde tabii olarak 0.1 ve daha fazla kapalılık teşkil etmesi halidir.

Ancak, bu hususta karar verirken aşağıdaki esasların da gözönünde tutulması gerekir :

Devlete ait ormanlarda kapalılığın 0.1'in altında olması veya orman örtüsünün tamamen kaldırılmış olması bu yerlerin orman sayılmasına engel değildir.

Ormandan beklenen faydaları asgari düzeyde yerine getirebilen ve sürekli veya periyodik müdahale gerektiren alanlarda da kapalılığın önemi yoktur.

Ayrıca, arazi meylinin fazla olduğu, şiddetli erozyona maruz veya iklim ve su rejimi açısından önem taşıyan alanlar kapalılık 0.1'in altında olsa da orman sayılır. Yukarıda belirtilen durumlarda kapalılığın 0.1'in altında veya üstünde olması orman sayılma açısından durumu değiştirmemektedir.

d) Yerleri; ağaç ve ağaçcık topluluklarının kapladığı yerler ile bitki örtüsü suni veya tabii yollarla yok edilen alanları ifade eder.

Orman rejimine tabi kılınma açısından özel ormanlar için ayrıca genel bir alan sınırlaması vardır. Yürürlükteki yasanın 1. maddesinin (G) bendine göre 3 ha. dan küçük alanlar orman rejimine tabi kılınmamıştır. Bu ölçü zaman zaman tartışma konusu olmuştur ve halkı orman sahibi olmaya teşvik etmek, gereksiz sıkıntılara sokmamak ve hesap ihtiyacını kolayca temin edebilmelerini sağlamak bakımından uygun bulunmuştur.

Bu tanım pek çok açıdan eleştirilebilir. Herşeyden önce tanımda orman içi açıklıklardan ve ormana hizmet eden alanlardan sözedilmemesi önemli bir eksiklik sayılmalıdır. Ayrıca, ağaç ve ağaçcık ihtiva etmeyen ancak, ağaçlandırılması gereken alanlardan (potansiyel veya rezerv orman alanlarından) söz edilmemesi de eleştirilebilir. Bugün orman tanımını ağaç ve ağaçcık topluluklarına bağlı olmaktan çıkarmak gerekir. Ormanın fonksiyonlarına dayalı bir tanım daha gerçekçi ve ideal bir tanım olacaktır. Bu konuda 1975 tarihli Avusturya Orman Kanununda yer alan tanım bir ölçü teşkil edebilir. Böyle bi tanım özel mülkiyette bulunan açık alanları da orman kapsamına sokacağından sıkıntı yaratabilir. Gerçi yürürlükteki Orman Kanunu bu tür alanların kamulaştırılmasına izin vermektedir (m. 3 ve 24). Ancak, kamulaştırma yolu halkın tepkisini çektiğinden ve kaynak yetersizliğinden işletilmemektedir. Bu konuda bir arayol mevcuttur. Fransız Orman Kanununda "Cantonnement" ve İngiliz Orman Kanununda "Restrictive covenant" denilen anlaşmalarla arazi sahibinin ağaçlandırması ve orman olarak kullanılması sağlanabilir.

Yukarıdaki esaslara uyan yerler orman tanımı kapsamına girerler ve orman rejimine tabidirler. Ancak, bu sistem bazı istisnalara da yer vermek zorundadır. Aksi halde ormanla hiçbir ilgisi bulunmayan alanlar formal açıdan yukarıdaki esaslara uydukları için orman sayılabilirler.

2.2 Orman Sayılmayan Yerler

Orman Kanunu'nun 1. maddesinin 2. fıkrasına göre;

- a) sazlıklar,
- b) step bitkileri ile kaplı alanlar,
- c) dikenlikler,
- d) parklar,
- e) şehir parkları ile kasaba ve köy sınırları içindeki kadim mezarlıklardaki ağaç ve ağaçcıklarla örtülü yerler,

f) orman sınırları içinde veya bitişiğinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleriyle özel mülkiyette bulunan ve tarım arazisi olarak kullanılan, dağınık veya yer yer küme ve sıra halindeki her nevi ağaç ve ağaçcıklarla örtülü yerler,

g) orman sınırları dışında, yüzölçümü üç hektarı aşmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler,

h) sahipli arazide ve muhitin hususiyetlerine göre yetişmiş veya yetiştirilecek olan fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri dahil olmak üzere her nevi meyvalı ağaç ve ağaççıklar,

l) sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinliklerle, özel kanunu gereğince devlet ormanlarından tefrik edilmiş ve imar, ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan yabancı zeytinlikler ile 9.7.1956 tarih 6777 sayılı Kanunda tasrih edilen yabancı veya aşılansız fıstıklık, sakızlık ve har-nupluklar,

j) funda ve makillerle örtülü orman ve toprak muhafaza karakteri taşımayan yerler.

Söz konusu istisnalardan a, b, c bentlerinde belirtilen sızlıklar, step bitkileri ile kaplı alanlar ve dikenlikler yaban hayatı için elverişli ortamlardır. Bu alanların özel mülkiyete tabi olmayan kısımları devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ve sahipsiz kamu malı (res nullius) oldukları kabul edilir (GÜLAN 1995). Devlet yaban hayatının ve biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda uluslararası sözleşmelere katıldığına göre bu alanların korunması konusunda yeni düzenlemelere gitmek zorundadır.

1. maddenin (f) bendi orman içinde veya dışındaki tarım alanlarında dağıntık, küme veya sıra halinde ağaçlıkları orman saymamaktadır. Bu istisnada alan sınırlaması yoktur. Bu nedenle dere yataklarında yer alan galeri ormanları ile eskiden orman olan fakat çeşitli oylarla özel mülkiyete geçen alanların kapsam dışında kalmasına yol açmaktadır. Bu alanlar da yaban hayatı için önemli alanlardır. Ayrıca taşkınlıkları ve erozyonu önleme etkileri de vardır. Bu nedenle, yerleşik mülkiyet durumuna dokunmaksızın korunmalarında yarar vardır.

(g) bendi orman sınırları dışında üç hektardan küçük alanları orman saymamaktadır. Bu istisna da eleştirilere konu olmaktadır. Herşeyden önce bu alanların önemli kısmının aslen orman olduğu ve üç hektarın büyük bir alan olduğu ileri sürülmektedir (CANTÜRK 1995). Ancak, bu istisnanın kaldırılması durumunda tarlasının bir kısmında küçük bir korusu veya baltalığı bulunan vatandaşların büyük sıkıntıya girecekleri de unutulmamalıdır. Bu istisnanın konulmasının temel gerekçesi de budur (5653 sayılı Kanuna ait T.B.M.M. tutanakları).

(h) bendi sahipli arazideki Fıstık çamlıkları ile Palamut meşeliklerini orman saymamaktadır. Bu istisna da eleştirilmektedir. Zira, her iki ağaç türü de orman ağacıdır. Bu istisna nedeniyle Ayvalık ve Bergama yöresinde 200 yıllık Fıstık çamlıkları özel mülkiyete geçmiş bulunmaktadır (ORMAN BAKANLIĞI 1993).

(i) bendi zeytinciliği teşvik için özel yasalara göre ormandan tefrik edilen alanlarla ilgilidir. 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinden önce söz konusu olan bu uygulama ile çok geniş orman alanları ormandan tefrik edilerek dağıtılmıştır. Söz konusu yasaların uygulamasında 10 adet yabancı zeytin ihtiva eden alanlar dahi ormandan tefrik edilmişlerdir. Yasada gerekli koruyucu tedbirlere yer verilmediğinden söz konusu alanlar zeytinlikler olarak varlıklarını sürdürememiş, çoğu yerde iskan alanına dönüşmüştür.

İstisnalar arasında en fazla tartışma konusu yapılan funda ve makilik alanlardır. Ülkemiz açısından son derece önemli olan bu alanlar son elli yılda değişik yasal düzenleme ve uygulamalara konu olmuştur. 1950 yılında 5653 sayılı Yasa ile birkaç istisna dışında orman sayılmayan makilikler yasayı aşan idari düzenlemelerle ormandan ayrılarak dağıtıma tabi tutulmuşlardır. 1967 yılı itibariyle bu yolla dağıtılan alanlar 600.000 ha yaklaşmıştır. Bugünkü uygulamada orman ve toprak muhafaza karakteri taşımayan funda ve makilikler orman sınırları dışına çıkarılmaktadır. 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 17. maddesi de bu alanların zilyedlikle kazanılmasına olanak vermektedir.

Son yıllarda Orman İdaresi bu konuda oldukça hassas davranmaktadır. Fakat bu alanların orman dışına çıkarılması veya farklı kullanımlara tahsis edilmesi konusundaki baskılar sona ermemiştir. Bu alanların orman istisnaları arasından çıkarılarak korunması sağlanmalıdır.

3. Türk Orman Rejimi

Ormanlar sağladıkları toplumsal yararlar nedeniyle toplumun müşterek malı sayılırlar ve bu nedenle devletin gözetim ve denetimi altına alınmışlardır. Bir başka deyişle ormanlar, kamu malıdır ve kamu malları arasında da özel bir konuma sahiptir (ONAR 1960; CİN 1980; AKİPEK 1973; DÜREN 1975; DOĞANAY 1974).

Türk Hukuk doktrininde ormanların hangi tür kamu malı olduğu hakkında görüş birliği yoktur. Bazı yazarlara göre ormanlar sahihsiz kamu malıdır (res nullius), bazılarına göre orta malıdır (res omnium). Bazı yazarlara göre ise bu yetki kamusal bir mülkiyet hakkıdır. Ancak, devletin kamu malları ile ilişkisi genelde bir kamusal mülkiyet olarak kabul edilmektedir (DÜREN 1975; DOĞANAY 1974). Bu görüşü savunanlar Türk Medeni Kanunu'nun 641/c. fıkrasına dayanarak devletin kamu malları üzerinde uygun göreceği mülkiyeti kurma hakkına sahip olduğunu, Türk Hukukunda bu ilişkinin "Kamusal mülkiyet" olarak tespit edildiğini, devletin kamu malları üzerinde sahip olduğu bu yetkinin, Eşya Hukukunun "dominium" ve Kamu Hukukunun "imperium" yetkilerinden oluştuğunu belirtmektedirler.

Türk Hukukunda (communes), bazılarına göre de hizmet malıdır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1979 tarihli bir kararında ormanların sahihsiz mal olduğuna karar vermiştir. 1987 yılında kabul edilen 3402 sayılı Kadastro Kanunu ise kamu mallarının tespitine ilişkin 16. maddesinde ormanları özel bir grup olarak kapsam dışında bırakmıştır.

Doktrinde devletin kamu malları ile ilişkisini niteliği hakkında da görüş birliği yoktur. Bazı yazarlara göre bu ilişki sadece bir denetim hakkıdır (CİN 1980; ONAR 1960; VELİDEDE-OĞLU/ESMER 2956; AKİPEK 1975). Bazı yazarlara göre bu yetki, özel hukuk anlamında bir kamu malları genel bir koruma rejimine sahiptir. Bu rejimin özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir :

- a. Kamu mallarının özel mülkiyete geçirilmesi mümkün değildir.
- b. Kamu malları zamanaşımı ile kazanılamaz.
- c. Kamu malları tescile tabi değildir.
- d. Kamu malları haczedilemez.
- e. Kamu malları üzerinde rehin, ipotek gibi haklar kurulamaz.
- f. Kamu mallarından yararlanma tahsis, izin, ruhsat, imtiyaz gibi özel usullerle olur.
- g. Kamu malları üzerinde ancak, kamu yararı varsa irtifak hakkı kurulabilir.
- h. Kamu malları kamulaştırılmaz.
- l. Kamu malları harç, resim, vergiden muafır.

Ormanlar da genelde bu rejime tabidir, fakat ormanlar hakkındaki anayasa ve yasa düzeyindeki düzenlemeler ormanların kamu malları arasında çok daha özel bir rejime tabi tutulduğunu göstermektedir (ONAR 1960). 3402 sayılı Kanun'un 16. maddesindeki düzenleme de bu görüşü teyid etmektedir.

3.1 Anayasal Hükümler

1982 Anayasasının "Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi" başlığını taşıyan 169. maddesi orman rejiminin çerçevesini şu şekilde tespit etmiştir :

a. Tüm ormanların gözetimi devlete aittir. Devletin bu yetkisi kamu kurumlarına ait ormanları ve özel ormanları da kapsamaktadır.

b. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunmaz. 1961 Anayasasından itibaren ormanların özel mülkiyete geçirilmesi imkanı ortadan kaldırılmıştır. Bu hüküm özelleştirme taraftarlarınca bugün ormanların özel kişilerce daha iyi korunacağı gerekçesi ile eleştirilmektedir.

c. Devlet ormanları kanuna göre devletçe yönetilir ve işletilir. Bu kural ormanların yönetimini devlete bir görev olarak yüklediği gibi, işletilmesinin özel teşebbüse bırakılmasına da engel teşkil etmektedir. Ormanlarda devlet işletmeciliği tartışılan konuların başında gelmektedir.

d. Devlet ormanları zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Türk orman rejiminde orman irtifak hakları uygulaması da tam bir felakete dönüşmüştür. Herşeyden önce "kamu yararı" kavramı net değildir. Bu nedenle idare bu kavramı dilediği gibi yorumlamakta devlet ormanların tamamen özel kullanımlara tahsis edebilmektedir. Ayrıca, kamu yararı konusunda öncelikler de belli değildir. Örneğin orman arazileri belediyelere çöplük olarak tahsis edilmekte ve bu uygulama giderek yaygınlaşmaktadır. Çöpün toplanması, depolanması ve imha edilmesi de bir kamu hizmetidir. Ancak, bu tür kullanımın toplumsal faydası ile orman olarak kullanmadan sağlanacak toplumsal fayda kıyaslanmamaktadır. İrtifak haklarından kullanım süresi 99 yıla kadar uzayabilmektedir. Bu süre çok uzundur ve sözkonusu orman alanını fiilen ormancılık amaçları dışına çıkarmaktadır. Son yıllarda oldukça geniş orman arazilerinin vakıf üniversitelerine tahsis edildiği gözlenmektedir. Bu uygulamada giderek yaygınlaşmaktadır. Bunlardan sadece birine tahsis edilen alan 900 ha.dır. 23 adet vakıf üniversitesine tahsis yapıldığı söylenmektedir.

e) Münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

Bu hüküm de yasama organının ve Cumhurbaşkanının af yetkisini kısıtladığı için eleştirilmiştir.

f) Devlet ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır.

g) Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyete ve eyleme izin verilemez. Ormanların tahribine yol açan siyasal propaganda yapılamaz.

Bu hüküm ilgili yasalarda gerekli düzenleme yapılmadığı için kağıt üzerinde kalmıştır. Devlet ağaçlandırma alanlarının işgaline seyirci kalmış, bazı politikacılar halkı bu yönde teşvik etmiş, zaman zaman bu konuda siyasal propagandalar da yapılmıştır. Bu durumun en açık kanıtı seçim dönemlerinde orman suçlarında görülen önemli artıştır. Bu hususun önlenmesi için ilgili yasalarda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle Siyasal Partiler Kanununda değişiklik yapılarak siyasal nedenlerle ormanların istismarına son verilmelidir.

h) Orman sınırlarında daraltma yapılamaz.

Bu hükmün iki istisnası vardır. Birinci istisna, orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerlerdir.

İkinci istisna, 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanların veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerlerdir.

Bu hükümler 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesini oluşturur. Bu istisna 1961 anayasasının 1970 yılında 1255 sayılı kanunla değiştirilmesinden sonra ortaya çıkmış ve orman dışına çıkarma işlemi olarak dalandırılmıştır. 1974-1996 yılları arasında toplam 410.000 ha. orman alanı bu yolla orman dışına çıkarılmıştır. 1995-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen hedef yılda 25.000 ha dır. Devlet bu şekilde kadastroğunu tamamlayamadığı ve koruyamadığı ormanları şağillere satarak gelir temin etmeyi planlamaktadır. Bu konuda çlaşımlar tüm hızıyla sürdürülmektedir.

Orman rejiminin en fazla eleştirildiği noktalardan biri budur. Bu yol; halkı orman suçu işlemeye teşvik etmiş, orman suçu işleyenleri ödüllendirmektedir. Anayasa'nın 125. maddesine göre idarenin her türlü eylem ve işlemi yargı denetimine tabi olmasına rağmen orman sınırlarında işına çıkarma işlemine mahalli Orman İdaresi'nin dava açabilmesi Orman Bakanlığı'nın onayına tabi tutulmuştur. Bakanlığın bu konuda izin vermekten kaçınması durumunda bu işlem yargı denetimi dışında kalmaktadır. Ayrıca, bu işlemi gerçekleştiren Orman Kadastro Komisyonları'nın yapısı da yapılan işe uygun değildir. Komisyonlarda hukukçu üye de yoktur. Ormancı üyeler azınlığa düşürülmüştür. Bu konuda daha da ileri gidilerek 3402 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile kadastro postalarına orman sınırlarını belirleme yetkisi verilmiştir.

3.2 Yasal Düzenlemeler

Türk orman rejiminin anayasal çerçevesi yukarıda kısaca özetlenerek eleştirilmiştir. Bu rejimin tam olarak anlaşılabilmesi için yasal düzenlemelerin de kısaca incelenmesi gerekir.

Ayrıca, Türk Orman Rejimi özel orman mülkiyetine izin verdiğinden Devlet orman rejiminin yanında özel orman rejiminin de ayrıca incelenmesi gerekir.

3.2.1 Devlet Ormanları Hakkında

a) Ormanı tanımlayan 1. maddeye ilişkin görüşlere yukarıda yer verilmiştir.

b) Orman niteliğini kaybeden alanların orman sınırları dışına çıkarılmasına ilişkin 2. maddenin eleştirisi de yukarıda yapılmıştır. Bu maddenin Anayasadan tamamen kaldırılması istenmektedir.

Ancak, anayasa değişikliğinin güçlüğü de gözönünde tutularak "orman ve toprak muhafaza karakteri" taşımamak veya "orman bütünlüğünü bozmamak" koşullarının yeniden Yasaya konulması önerilmektedir. Ayrıca Orman Genel Müdürlüğü ve taşra örgütüne bu işleme karşı kayıtsız şartsız dava açma olanağının yeniden verilmesi istenmektedir (ORMAN BAKANLIĞI 1993).

c) Orman Kanun'unun 11. maddesinin son fıkrasına göre kadastro keskinleşen devlet ormanlar Hazine adına tescil olunur. Diğer kamu malları tescile tabi olmadıkları halde ormanlar tescile tabidir. Bu tescil ormanları koruma amacını taşır. Kurucu değil açıklayıcı bir etkiye sahiptir. Zira, devletin ormanlar üzerinde özel hukuk anlamında mülkiyet hakkı yoktur. Buradaki "tescil" terimi " "tespit" olarak değerlendirilebilir (KAYGANACIOĞLU/RENDA/ONURSAN 1976; CİN 1975; ÖZDEMİR 1975; 1993/5E.-1996/1 K. sayılı Yargıtay İ.B.K.).

d) 16. maddeye göre Orman Bakanlığı'nın onayı ile devlet ormanlarında maden arama ve işletme ruhsatnamesi verilebilir. Bu madde uygulaması da ormanlara ve çevreye önemli zararlar vermektedir. Değersiz madenler için izin verilmekte, çıkarılan toprak kıyılara dökülerek binlerce yilda oluşan doğal ortam hoyratça bozulmaktadır (MOL 1995).

e) 17. maddeye göre orman Bakanlığı kamu yararına her türlü bina ve tesis için gerçek ve tüzel kişilere 49 yıllığına izin verebilir. Bu süre sonunda yapılan bina ve tesisler bedelsiz olarak Orman Genel Müdürlüğü'ne geçer. Amacına uygun faaliyet gösteren tesisler için verilen izinler, yer ve bina için yeniden belirlenecek bir bedel karşılığında 99 yıla kadar uzatılabilir. Turizm alan, bölge ve merkezleri bu uygulamanın dışındadır. Bu alanlar Turizm Bakanlığı'na tahsis edilir ve 2634 sayılı Kanuna göre irtifak hakkı kurulur.

Orman Kanunu'nun en fazla eleştirilen ve orman alanlarının fiilen orman rejimi dışında kalmasına neden olan maddesi budur. Bu konudaki eleştirilere yukarıda yer verilmiştir.

f) Orman Kanunu'nun 31., 32., 33. ve 34. maddelerine göre orman köylülerine sembolik bir bedele zati ve müşterek odun ihtiyaçlarını karşılama imkanı verilmiştir. Bu olanak göçmen ve felaketzedeleri de kapsamaktadır. Ayrıca, köylülere pazarda satmak için veya kuracakları tesislerde işlemek için de odun verilmektedir. Orman köylüsünün ihtiyacını ucuz ve basit bir şekilde karşılamaya yönelik bu olanaklar maalesef kötüye kullanılmakta ve ormanlar üzerinde önemli bir yük oluşturmaktadır.

g) Orman Kanunu'nun en fazla eleştirilen maddelerinden biri 57. maddedir. Bu maddeye göre devlet ormanlarındaki açıklıkları ağaçlandırmak isteyenlere izin verilmektedir. Ağaçlandırılan alanın ağaçlandıran kişi tarafından özel orman statüsünde işletilmesi sözkonusudur. Bu düzenleme açıkça Anayasa'ya aykırıdır. Zira, devlete ait ormanlar devlet tarafından yönetilir ve işletilir. Bu madde ile devlet ormanlarının koruma ve işletilme görevi özel şahıslara verilmektedir (KÖPRÜLÜ/KANETİ 1983). Turizm veya Sanayi merkezlerine yakın yerlerde verilen izinlerde yapılaşma tehlikesi mevcuttur. Ayrıca bu alanların korunması da problem yaratmaktadır.

3.2.2 Özel Ormanlar Hakkında

Yukarıda temel özelliklerini açıkladığımız orman rejimi özel ormanlara da yer verir. Bu nedenle özel ormanlar için tespit edilen rejime de kısaca değinmekte yarar vardır.

Özel ormanlar sahipleri tarafından yaptırılan amenajman planlarına göre işletilir.

Kanunun devlet ormanlarına ilişkin 14., 15., 17., 19. maddeleri bu ormanlar için de geçerlidir. Dolayısıyla devlet ormanlarında yasak edilen kesme veya açma gibi eylemler özel ormanlar için de suç teşkil eder. Hatta bu fiillerin bizzat orman sahibi tarafından işlenmesi de cezayı gerektirir.

Özel ormanlardan elde edilecek ürünlerde damga ve nakliye teskeresine tabidir.

Doğal yolla yetişen özel ormanlar 500 ha dan küçük parçalara ayrılarak başkalarına temlik edilemez. Mirasçılar arasında ifrazen taksim edilemez.

Yerleşim merkezlerine yakın ormanlarda Kanun'un 17. maddesine göre izin almak ve yatay alanın % 6'sını geçmemek üzere imar planlarına uygun inşaat yapılabilir.

Özel ormanlardaki bu inşaat hakkı da kötüye kullanılmaktadır. Orman Bakanlığı inşaat iznini verdikten sonra, kontrol yetkisi belediyeler geçmektedir. Özel orman sahipleri toplam yatay alanının % 'sını geçmemesi gereken inşaat alanını % 30'a kadar çıkarabilmekte, özel ormanların 500 ha dan küçük parçalara ayrılmayacağı ilkesi de çiğnenmektedir.

4. ORMAN REJİMİNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Diğer ülkelere nazaran oldukça sert kabul edilebilecek olan Türk Orman Rejimi 1937 yılından beri eleştirilmektedir. Eski Hukuka göre birkaç istisna dışında ormanlardan serbestçe yararlanmaya alışmış olan halk, bu rejimi hoş karşılamamıştır. 1937 yılında tam olarak yürürlüğe giren bu rejim ormanlardan parasız yararlanmayı kaldırmış, ormanların devlet eliyle işletilmesi prensi-

bini getirmiş, orman kadastrounu tam olarak başlatmış ve ormanlarda devlet mülkiyetini sağlamak için kamulaştırma hükümlerine yer vermiştir. Orman ceza davaları zaman zaman korkunç boyutlara ulaşmış, bu davalara zilyedlik, mülkiyet ve kadastro davaları da eklenmiştir. Buna rağmen Türkiye'nin ormanlarını en iyi koruyan ülkeler arasında olduğu söylenebilir. Orman Bakanlığı'nın ulaşım, istihdam, turizm, rekreasyon gibi çeşitli alanlarda yaptığı hizmetler ve katkılar da düşünülecek olursa bazı sorunlarına ve populist uygulamalarına rağmen başarılı olduğu açıktır.

Buna rağmen özellikle son yıllarda Türk Orman Rejimine yoğun eleştiriler yöneltilmektedir. Bu eleştiriler aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- a. Devlet ormanlarını koruyamıyor.
- b. Devlet orman işletmeleri zarar etmektedir.
- c. Devlet orman ürünlerini pahalı üretmektedir.
- d. İstihdam fazlası vardır.
- e. Ormanlar özelleştirilirse hem daha iyi korunur, hem de orman ürünleri ucuza mal edilir.

Özellikle işadamlarından gelen bu eleştirilere bilimadamları da katılmışlardır ve "Serbest piyasa çevreciliği", "sürdürülebilir kalkınma" gibi kavramlar geliştirmeye çalışmışlardır.

Bu eleştiriler genelde Devlet ormanlarında dikili halde bulunan ağaç servetinden kaynaklanmaktadır. Zira, Ülkemizi 2000'li yıllarda büyük oranda odun hammaddesi açığı beklemektedir. Turizm, sanayi ve iskan faaliyetinin yoğunlaştığı alanlarda orman arazilerinin kıymetlenmiş olması da diğer bir sebeptir. Orman işletmelerinin emek-yoğun çalışmaları ve yanlış istihdam politikaları da diğer sebepler arasında gösterilmektedir.

Söz konusu eleştirilere gelince;

Devletin ormanlarını koruyamadığı düşüncesi, hiçbir esasa dayanamaz. Orman idaresinin hatalı ve ormana zarar veren uygulamaları ve bu uygulamaların dayandığı yasal düzenlemeler ortadadır. Ancak, bunlar gerekli düzenlemeler yapılarak düzeltilir. Özel ormanların ve ağaçlandırma alanlarının hiç korunmadığı ise açıktır. Özel orman sahibinin yangın, böcek istilası gibi pahalı önlemler gerektiren tedbirleri alamayacakları tartışılmaz. Nitekim, bir araştırmaya göre İtalya'da en fazla yangına maruz kalan ve yangından zarar gören alanların özel ormanlar olduğu görülmektedir (ÖYMEN 1995). Orman içi ağaçlandırmalarda, sahayı ağaçlandıran kişinin koruyamadığı ve bu konuda gene orman İdaresinden yardım istemek zorunda kaldığı bilinmektedir.

Orman işletmelerinin ekonomiye katkıda bulunamadıkları haklı bir eleştiridir. Ancak, genel sosyo-ekonomik durum orman işletmelerini emek-yoğun çalışmaya mecbur kılmaktadır. Ormancılıkta mekanizasyon koşulları henüz oluşmamıştır. İstihdam fazlası sorunu ise bilinen nedenlerle Türk kamu sektörünün temel hastalığıdır. Sadece orman İdaresine özgü değildir.

Orman İşletmelerinin orman ürünlerini pahalıya mal ettikleri iddiası da doğrudur. Ancak; aşırı istihdamın maliyetlere etkisi ve emek-yoğun çalışma zorunluluğu gözden uzak tutulmamalıdır. Benzer nedenlerle ormancılıkta mekanizasyona da geçilememektedir. Kısaca, orman ürünlerinin pahalıya mal edilmesi orman idaresinin elinde olmayan genel nedenlerden kaynaklanmaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yukarıdaki incelemeler Türk orman rejiminin ciddi bir restorasyona ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Herşeyden önce orman tanımı ele alınarak yukarıda belirtilen eksikleri giderecek ve Dünya'daki yeni gelişmelere uygun kılacak bir tanım yapmak gerekmektedir. Özellikle devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve orman sayılmayan dikenlik, fundalık ve makilik, sazlık ve ba-

taçlık alanların korunması düşünülmelidir. Ayrıca, orman içi açıklıkların ve ormana hizmet eden alanların da orman sayılacağı vurgulanmalıdır.

Orman rejiminin de yeniden düzenlenmesi şarttır. Bu işe önce Anayasanın 169. ve 170. maddelerinden başlanmalıdır. Özellikle 169. maddenin suistimal edilen hükümlerine açıklık getirilmeli, kağıt üzerinde kalan yasaklarına işlerlik kazandırılmalıdır. Propaganda yasağı kağıt üzerinde kalmamalı, etkili yaptırıma kavuşturulmalıdır.

Orman Yasasındaki aksaklıklar da Anayasa hükümlerine paralel biçimde ortadan kaldırılmalıdır. Ayrıca, diğer yasaların (Turizmi Teşvik Kanunu, Maden Kanunu gibi) orman rejimine aykırı kuralları da düzeltilmelidir.

A CRITICAL APPROACH TO THE TURKISH FOREST REGIMEN

Doç. Dr. Sedat AYANOĞLU

Abstract

In this study, after criticising forest description in the Turkish Law and a brief introduction of Turkish Forest Regimen, some propositions are done by pointing the stalling points of this regimen and inspirations from the regulations of other countries.

Also, upraising criticisms to this regimen in last years are tried to be replied in this research.

SUMMARY

Before examining Turkish Forest Regimen, it will be appropriate to remember the concepts "forest regimen" and description of "forest".

Forests can be defined from biological or legal point of view. From biological point forest is a kind of living union formed by trees, shrubs, herbaceous plants, mosses, ferns, fungi, microorganisms, various insects and animals.

From the legal point of view forest is a united object. The basic element is land. Trees and shrubs are the "fixtures" of land.

Beside forest description, there is always a forest regimen. This regimen is simply defined as "The whole of strict rules that are applied by the administration agents to some forests who are administrating".

This public definition that is attributed by forest laws to some unmovable objects containing trees is a obligatory status that constitutes an exception to other unmovable objects. The forest regimen is analyzed as a status maker rule (act-regle) in general classification. The public character of this regimen has two results; agreements against to this regimen are invalid by the absolute nullity and it cannot be divided. Because it's public character this regimen cannot be extended.

Turkish forest regimen also depends on same principals. According to the general attitude forests are accepted as public property and they are dependent on a more protective and special regimen.

According to the Forest Law numbered 6831, "Trees and pet trees which are grown naturally or by labour are considered as forest together with their places".

The density of trees and shrubs, should be at least 0.1 and they should not stand as grouped, rowed or dispersed. This place shouldn't be less than 3 hectares.

This definition can be criticized from different points of view. First of all it is a very big deficiency not mentioning the open spaces in forests and the areas serving to forest. Also we can criticise this definition because it doesn't mention anything about the forest that should be afforested (potential or reserved forest areas). A definition that is based on the functions of forests would be more realistic and ideal definition. In this subject we can take the definition in 1975 dated Austrian Forest Law as an example.

On the other hand, this system has to mention some exceptions. According to the second paragraph of the first section of the Forest Law does not accept lands mentioned below as forest :

- a) Marshy places
- b) Areas covered with step plants
- c) Thornbushes
- d) Parks
- e) The places covered with trees and pet trees in the ancient graveyards in towns and villages also city parks.
- f) The places covered with all kinds of trees and pet trees in sets used as agricultural land or private property that are in forests or near forests.
- g) Places covered with every kind of trees and shrubs not bigger than 3 ha. which are out of the forest regimen in owned lands.
- h) According to local characteristics, every kind of fruit trees and *Pinus pinaster* and *Quercus aegilops* areas which grown or will be grown in owned land.
- i) Areas which are covered with vaccinated or unvaccinated olive trees on owned lands, land covered by wild olive trees and separated from state forests by special laws which completed separation, improvement, amelioration and transfer conditions and areas stated in the Law numbered 6777 which are covered with wild or vaccinated Pistachio, Carob and Mastic trees.
- j) Areas covered with maqui or heather which does not carry soil and forest protection character.

Excepted areas in paragraphs (a), (b), (a) are most suitable places for wildlife. Except private ownership those areas are under the state control and accepted as ownerless land (*res nullius*).

Exception (f) is also important for wildlife. Moreover, those areas have anti-erosional and flood control effects For these reasons those areas should be protect as forest without changing the situation of ownership.

Exception (g) does not accept wooden areas which are smaller than 3 hectares as forest. The important part of these areas are originally forest. And 3 hectares are very large place.

Exception (h) has excluded *P. pinaster* and *Q. aegilops* groves from forest regimen and by this exception thousands of hectares of *P. pinea* groves are transferred to private ownership.

Exception (i) existed before the Constitution dated 1961 and thousands of hectares of forest lands were separated and distributed to farmers. Unfortunately those olive groves couldn't maintain their existence and reverted to areas of settlement.

Exception (j) is the prime subject of criticism. By this exception 600.000 hectares of Maqui lands are taken out from forests. It's necessary to take out those lands from forest exceptions and to provide their protection.

In doctrine of Turkish Law forests are accepted as public domain and the relation between forests. It's necessary to take out those lands from forest exceptions and to provide their protection.

In doctrine of Turkish Law forests are accepted as public domain and the relation between forests and State are fixed as public property. The section 169 of the Constitution dated 1982 fixed the frame of forest regimen as follows :

- a) All forests are under the control of the State.
- b) Ownership of the State are managed and exploited by the State according to the law.
- d) State forests cannot be owned by acquisitory prescriptin and cannot be subject to the right of servitude except public benefit.
- e) General or private amnesty cannot be announced exclusively about forest crimes. Crimes committed as burning, destructing or reducing forest areas cannot be taken in to the content of general or private amnesty.
- f) The State makes necessary laws and takes necessary measurements for protection and widen forests.
- g) New forests that are grown instead of burned forests and any kind of agricultural of stock breeding cannot be done on this areas.
- h) Any kind of activity or action that can be harmful to forests are forbidden. Political propaganda causing damage on forests are cannot be done.
- l) Without some exceptions boundaries of forests are cannot be narrowed. The first exception is places where it isn't considered advantageous any more to protect as forest but adversely should be seen advantageous to revert to agricultural land. Second exception is places which had totally losed forest character before the date 31 th December 1981. If those places reverted to any kind of agricultural or grazing land or reverted to settled land as village, town or city could be taken out of the forest boundaries. By these exceptions since 1974, 410.000 hectares of forest lands were taken out of the forest and this application is still going on.

According to the last paragraph of section 11 of Forest Law, forests which cadastral works were carried out are registered in the name of Treasury on the contrary of other public domain. This registration has not foundative effect but announceive effect because of the State hasn't the right of ownership on forests. It can be accepted as fixation of the character of land.

According to the section 57 of the Law, afforestation permits could be given on open spaces or degraded parts of forests. Owner of this permit acquires the right of exploitation on this area. This regulation is clearly against to the Constitution. Afforestation areas which landed nearby settlend lands are under the risk of settlement and it's not easy to protect these areas.

Private forests are also exploited according to management plans. Actions as cutting trees, clearing or settling on private forest also are formed as forest crimes even when accomplished by the owner. Naturally grown private forests cannot be divided in to smaller parts than 500 hectares and cannot transfer to on other person. This kind of private forests also cannot be divided between successors by separation.

According to the section 17 of the Law, owners can construct buildings on the land not more than % 6 percent of total area of these forests which are closed to settlement. This fascility is also abused by owners. Some municipalities have widened building areas from % 6 percent to % 30 percent and provided separation according to settlement plans.

Turkish forest regimen which could be accepted more rigid than those of other countries has been criticized since the year 1937. Those criticisms can be summarized as follows :

- a) the State cannot protect forests
- b) State forest administrations are in loss.
- c) The State produces forest products more expensive.
- d) State forestry has over-employment.
- e) If state forests will be privatized, they will be protected better and prices of forest products will go down.

These criticisms are originated from the huge tree stock of forests. The other reason is high evaluation of forest land which are close to touristic, industrial or settlement regions. Wrong employment policies and obligation of working labour densely of forest managements can be accepted as other reasons.

It is right that forest managements cannot create an important supplement to general budget, but social and economic conditions obliged forest managements to work labour-weighted. Same conditions are not allowing forest managements to change in to mechanization. Over-employment is an illness of public sector in our Country and cannot be particularly attributed only to forest managements.

KAYNAKLAR

- AKİPEK, J.G., 1973: *Türk Eşya Hukuku, II. Kitap, Mülkiyet, Ankara.*
- AKİPEK, J.G., 1978: *Ormanlar Üzerinde Üst Hakkı, H. Cahit OĞUZOĞLU na armağan, Ankara.*
- AYTUĞ, B., 1976: *Orman Tanımlaması ve Bu Tanımlamada Yer Alan Ağaç, Ağaççık ve Çalı Kavramları, I. Orman Kadastro Semineri, O.G.M. Yayın No. 607/113, Ankara.*
- BALTA, T.B., 1972: *Kamu Mallarından Yararlanmanın Tabii Olduğu Rejim, Ankara.*
- BAYRAKTAROĞLU, H., 1968: *Anayasa Muvacehesinde Orman İrtifak Haklarının Geleceği, İ.Ü.O.F.D., Seri B, Cilt XVIII, Sayı 1, İstanbul.*
- CİN, H., 1980: *Türk Hukukunda Mer'a, Yaylak ve Kışlaklar, Ankara.*
- CROZAT, C., *Menkul Anme Enlaki, İ.Ü.H.F.M. Cilt VI, Sayı 4, İstanbul.*
- DERBİL, S., 1959: *İdare Hukuku, İstanbul.*
- DOĞANAY, Ü.Y., 1975: *Orman ve Orman Toprağı Üzerinde Mülkiyet, TMMOB Orman Mühendisleri Odası Yayını, Ankara.*
- DURAN, L., 1985: *İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul.*
- DÜREN, A., 1975: *İdare Malları, Ankara.*
- GİRİTLİ, İ., BİLGİN, P. 1973: *İdare Hukuku, İstanbul.*
- GORDON, W.A., 1955: *The Law Of Forestry, London.*
- GYUTO, C. 1968: *Commentaire De La Loi Forestieres, Paris.*
- GÜLAN, A., 1996: *Kamu Malları, Gün Işığında Yönetim, İstanbul.*
- GÜNEŞ, T., 1965: *Türk Pozitif Hukukunda Yürütme Organının Düzenleyici İşlemleri, Ankara.*
- İLKMEN, Ş.N., 1958: *The Problem Of The Definition Of The Forest And The Protection. Forest Conception In The Turkish Forest Law.*

- İNAL, S., 1969: *Ormancılık Politikası Ders Notları*, İstanbul.
- İSTANBULLU, T., 1979: *Türkiye'de Orman Rejimi*, İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın no. : 271, İstanbul.
- KAYGANACIOĞLU, M., RENDA, N., ONURSAN, G., 1976: *Orman Kanunu, İlgili Mevzuat*, Ankara,
- KÖPRÜLÜ, B., 1948: *Türk Hukukunda Orman Mülkiyeti*, İ.Ü.H.F.M., Cilt XIV, İstanbul.
- KÖPRÜLÜ, B., *Cibali Mübaha Ormanları*, İ.Ü.H.M., Cilt XV, İstanbul.
- KÖY HİZMETLERİ Gn. Md., 1987: *Türkiye Genel Toprak Amenajmanı Planlaması*, Ankara.
- LATOURNIÈRE, R., 1982: *Conceil D'Etat'ın Yargılama Yöntemleri Üzerinde Bir İnceleme, Çeviri : Yıldızhan YAYLA*, İstanbul.
- MANTEL, K., 1964: *Forstliche Rechtlehre*, Freiburg.
- MEYER, F., 1968: *Legislation Et Politique Forestieres*, Paris.
- OĞUZMAN, K., SELİÇİ, Ö., 1978: *Eşya Hukuku*, İstanbul.
- ONAR, S.S., 1960: *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt I, II, İstanbul.
- ORMAN BAKANLIĞI, 1994: *I. Ormancılık Şurası (Kararlar)*, Ankara.
- ÖZDÖNMEZ, M., İSTANBULLU, T., AKESEN, A., 1989: *Ormancılık Politikası*, İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No : 14, İstanbul.
- RIDDAL, J.G., 1974: *Introduction To Land Law*, London.
- SAATÇIOĞLU, F., 1969: *Silvikültür I. Silvikültürün Biyolojik Esasları ve Prensipleri*, İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No : 14, İstanbul.
- SARICA, R., 1943: *Türkiye'de İcra Uzmanının Tanzim Selahiyeti*, İstanbul.
- TOYGAR, S., 1964: *Eski ve Yeni Hukukumuzda Göre Orman Anlamı*, İstanbul.
- TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ, 1988: *Türkiye'de Ormansızlaşmanın Tarihsel Geçmişi, Orman ve Av Dergisi*, Yıl : 63, Sayı : 2-6, Ankara.
- UÇAR, A., 1994: *Orman Sınırları Dışına Çıkarma, I. Ormancılık Şurası, Tehliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları*, Cilt : I, Ankara.
- ULUKUT, B., 1963: *Türk Orman Hukuku, I. Kitap*, İstanbul.
- USLUOĞLU, H A., 1978: *Ormanlar Üzerinde Üst Hakkı*, Orman ve Av Dergisi, Cilt, Sayı.
- YAZMAN, İ., 1965: *Kaynakların Türk Medeni Kanununda Tabii Olduğu Rejim*, Berlin,
- YAYLA, Y., 1990: *İdare Hukuku*, İstanbul.